

Asia: VN/10783/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kriittisten raaka-aineiden hankkeiden yhteyspisteestä ja strategisten hankkeiden etusijasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Esityksellä pyritään toimeenpanemaan ja täydentämään Euroopan Unionin kriittisten raaka-aineiden asetusta. Asetuksessa annetaan jäsenvaltioille harkintavaltaa sekä velvollisuuksia säätää tarkemmin asetuksen soveltamisesta.

Esityksessä todetaan, ettei ehdotetuilla säädöksillä muutettaisi lupien edellytyksiä. Väite ei pidä paikkaansa, sillä asetuksen 10(2) kohdassa strategisten hankkeiden katsotaan olevan erittäin tärkeän yleisen edun mukaisia. Yleisen edun valvonta on julkisen vallan keskeinen tehtävä sekä yksi oikeus- ja hyvinvointivaltion kulmakivistä. Ympäristönsuojelulainsäädännön laillisuusvalvontaoppaan (YM 2014) mukaan yleisen edun valvonta merkitsee yksityistä intressiä laajempien etukysymysten valvontaa. Tällöin haitankärsijänä ei ole joku yksityishenkilö tai henkilöryhmä tai jokin tietty omaisuus, vaan kohteena on yleisempi, kollektiivinen kokonaisuus. Kohteena voi siis olla esim. ympäristö yleensä, maisema, veden laatu, kulttuuriympäristö, elinympäristö tai eliölaji. Yleinen etu voi koskea terveyttä tai turvallisuutta, myös oikeutta turvalliseen ympäristöön. Yksityisen edun voidaan katsoa olevan jotain aineellista ja yksityisen tahon omistettavissa olevaa.

Ehdotetuilla säännöksillä on selviä, konkreettisesti osoitettavia ympäristövaikutuksia, vaikka esityksessä niitä ei nosteta esille. Ei ole realistista ajatella, että kaivos Hankkeen ympäristövaikutukset painottuisivat ainoastaan toiminnan aikaisiin vaikutuksiin. Kaivostoiminta voi vaikuttaa pysyvästi esimerkiksi alueen vesivaroihin. Lisäksi ympäristölle haitallisten aineiden pitoisuudet kasvavat kaivostoiminnan loputtua, mikäli kaivosta ei ole suljettu asianmukaisesti. Asetuksen tavoitteiden saavuttamiseen tulee pyrkiä sellaisin keinoin, jotka ovat kestäviä, eivätkä perustu kestävämmään ja ympäristölle haitalliseen kaivostoimintaan, vaan sukupolvia yhdenvertaisemmin kohteleviin kiertotalouden ratkaisuihin ja kierrätykseen. Toimilla tulee pyrkiä neitseellisten raaka-aineiden ylikulutuksen selvään vähentämiseen.

Asetuksen soveltamiseen voidaan vaikuttaa sillä, miten asetuksesta säädetään kansallisessa lainsäädännössä sekä miten kansallinen lainsäädäntö ja politiikka ohjaa hankkeita.

Asetuksen vaatiman kansallisen lainsäädännön lisäksi Suomen tulee kehittää ohjaukeinoja, joilla vahvistetaan kiertotaloutta, sillä louhintamäärien kasvuun perustuva toimeenpano on mahdotonta toteuttaa ympäristön kannalta kestävästi. Louhintaan perustuva toiminta on väliaikaista, mutta aiheuttaa merkittäviä haittoja ympäristössä jopa satoja vuosia. Lisäksi kaivostoiminnan tuotot ohjautuvat usein ulkomaisille kaivosyhtiöille. Kiertotalouteen perustuvat hankkeet ovat satsauksia kestävään tulevaisuuteen ja suomalaiseen osaamiseen, niiden avulla luodaan korkean lisäarvon tuotteita.

2 b § Yhteyspisteviranomainen

Pohjois-Suomen aluehallintovirastoa esitetään yhteyspisteviranomaiseksi. Luonnonsuojeluliitto pitää ratkaisua perusteltuna.

Jäsenvaltioiden on asetuksen 9(9) mukaisesti varmistettava, että yhteyspisteviranomaisella on riittävä määrä pätevää henkilöstöä, riittävät taloudelliset ja teknologiset resurssit, jotta asetuksen mukaiset tehtävät voidaan hoitaa tehokkaasti. Jo tällä hetkellä aluehallintovirastojen resurssit ovat kasvavaan työmäärään nähden alimitoitettut. Esityksessä tehtävän voimavaratarpeeksi on arvioitu 1 htv.

2 c § Määräajat

Asetuksen mukaan jäsenvaltio voi pidentää määräaikoja, jos hankkeen luonne, monimutkaisuus, sijainti tai koko sitä edellyttää. Suomen valtion virastojen sekä tuomioistuinten huonon resurssitilanteen vuoksi Luonnonsuojeluliitto pitää huolestuttavana asetuksen tiukkoja määräaikoja.

Määräajat eivät saa asettaa lupaviranomaista kohtuuttomaan tilanteeseen, jossa päätös olisi tehtävä määräajasta johtuen puutteellisten tietojen valossa. On varmistuttava siitä, että lupaviranomaisille ja tuomioistuimille taataan riittävät resurssit myös asetuksen mukaisten asioiden ratkaisemiseksi.

Mikäli määräaikoja ylittyy, on asianomaisten tahojen resurssien tarvetta syytä arvioida uudelleen.

2 d § Tiedonsaanti

Suomen luonnonsuojeluliitto kannattaa sitä, että yhteyspisteviranomaisella on oikeus saada viranomaisilta tietoja asetuksessa yhteyspisteviranomaiselle säädettyjen tehtävien hoitamista varten. Menettely nopeuttaa lupaprosessia sekä parantaa yhteyspisteviranomaisen toiminnan laatua.

38 b § Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 13 §:n mukaisesti arviointimenettelyn soveltamista yksittäistapausta koskevassa päätöksessä asianomaisia viranomaisia tulee kuulla, ellei tämä ole ilmeisen tarpeetonta. Asianomaisten viranomaisten kuulematta jättäminen voi johtaa muutoksenhaun lisääntymiseen ja vajailla tiedoilla tehtyihin päätöksiin.

Luonnonsuojeluliitto pitää ongelmallisena, jos strategisia hankkeita käsitellään YVA-laissa samalla tavalla, kuin hankkeita, joissa viranomaisten kuuleminen on ilmeisen tarpeetonta. YVA-lain 1 §:n mukaan lain tavoitteena onkin edistää ympäristövaikutusten arviointia ja arvioinnin yhtenäistä huomioon ottamista suunnittelussa ja päätöksenteossa. Mikäli arviointia tai arvioinnin yhtenäistä huomioon ottamista ei tehdä, kun päätetään arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa, voivat viranomaisten eriävät tulkinnat tulla esiin myöhemmissä lupaa koskevissa käsittelyissä.

Kriittisten raaka-aineiden asetuksen 11 artiklan mukaiset määräajat ovat kuitenkin tiukkoja, jonka vuoksi molempien säännösten toimeenpanemisen varmistamiseksi viranomaisille on taattava riittävät resurssit (ks. asetuksen 9(9))

Koljonen Hannes
Suomen luonnonsuojeluliitto ry